

شخصیت پردازی در ادبیات مقاومت ایران و فلسطین

با تکیه بر رمان های دا، بازگشت به حیفا و اتم سع

دکتر معصومه صادقی

(عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی گرمسار)

زهره مطیعی

سرشناسه	صادقی، معصومه، ۱۳۵۰ -
عنوان و نام پدیدآور	شخصیت‌پردازی در ادبیات مقاومت ایران و فلسطین (با تکیه بر رمان‌های دا، بازگشت به حیفا و ام‌سعد)/ معصومه صادقی، زهرا مطیعی.
مشخصات نشر	تهران: طراوت، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۲۳۱ ص.
شابک	978-600-6530-46-8
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	شخصیت‌پردازی در ادبیات -- مطالعات تطبیقی
موضوع	جنگ و ادبیات -- مطالعات تطبیقی
موضوع	ادبیات ایرانی -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد
موضوع	ادبیات انقلابی عربی -- فلسطین -- قرن ۲۰ م. -- تاریخ و نقد
موضوع	ادبیات ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- ادبیات و جنگ -- تاریخ و نقد
موضوع	جنگ ایران و اسرائیل، ۱۹۶۷ م. -- ادبیات و جنگ -- تاریخ و نقد
شناسه افزوده	صادقی، زهرا، ۱۳۵۲، پدیدآور
رده بندی کنگره	۱۳۹۰: ۳۳۰.۲ PN۵۶۴
رده بندی دیویی	۱۰۶۹۲۷
شماره کتابشناسی ملی	۴۱۶۵۷۵۶

شخصیت‌پردازی در ادبیات مقاومت ایران و فلسطین (با تکیه بر رمان‌های دا، بازگشت به حیفا و ام‌سعد)

معصومه صادقی، زهرا مطیعی

نشر طراوت

شمارگان: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۱۲۰۰۰

تاریخ و نوبت چاپ: اول ۹۴

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۳۰-۴۶-۸

صفحه آرا: مطهره ربیعی

مرکز پخش: تهران، م بهارستان، خ مجاهدین اسلام، جنب مسجد شفا، کوچه شهید کشمش، شماره ۱۴

فکس: ۷۷۵۳۶۴۵۶

تلفن: ۷۷۶۵۱۴۱۲

ایمیل: taravat1347@yahoo.com

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار
۱۳	فصل اول: مروری بر مفاهیم ادبیات مقاومت، ادبیات داستانی و عناصر داستان
۱۴	گفتار اول - ادب مقاومت و مفاهیم آن
۱۶	اصطلاح ادبیات مقاومت
۱۷	ادبیات جنگ و دفاع مقدس
۲۰	گفتار دوم - ادبیات داستانی
۲۱	داستان
۲۲	رمانس
۲۳	قصه
۲۴	داستان کوتاه
۲۵	رمان
۲۶	پیدایش رمان
۲۷	انواع رمان
۲۸	گفتار سوم - عناصر داستان
۲۹	طرح
۳۲	درونمایه
۳۳	زاویه دید
۳۴	صحنه
۳۶	زمان و مکان
۳۶	گفت‌وگو
۳۸	لحن
۳۹	سبک
۴۰	فضا
۴۰	نماد
۴۱	عمل
۴۱	گفتار چهارم - شخصیت و شخصیت‌پردازی
۴۲	شخصیت از دیدگاه روانشناسی
۴۳	شخصیت در ادبیات

۴۴	 شخصیت در رمان
۴۵	 شخصیت‌پردازی در رمان
۴۸	 انواع شخصیت
۵۶	 تاریخچه شخصیت و شخصیت‌پردازی

فصل دوم: مروری بر تاریخچه داستان‌نویسی در ایران و فلسطین با نگاهی به

۵۹	 شرایط سیاسی - اجتماعی دو کشور
۶۰	 گفتار اول - مروری بر وضعیت سیاسی - اجتماعی ایران
۶۰	 وضعیت سیاسی - اجتماعی ایران تا سال ۱۳۵۷
۶۳	 جنگ ایران و عراق
۶۴	 گفتار دوم - تحلیل سیاسی و اجتماعی در جهان عرب
۶۵	 مروری بر وضعیت سیاسی - اجتماعی فلسطین
۶۶	 اشغال فلسطین
۶۷	 گفتار سوم - مروری بر سیر داستان‌نویسی در ایران
۶۷	 پیدایش رمان ایرانی
۶۸	 سیر داستان‌نویسی از عصر مشروطه تا ۱۳۵۷
۷۳	 ادبیات داستانی پس از انقلاب اسلامی
۷۴	 پیشینه ظهور رمان جنگ و مقاومت در ایران
۷۵	 ویژگی‌های رمان جنگ و دفاع مقدس
۷۶	 مهم‌ترین درونمایه‌های رمان جنگ و دفاع مقدس
۷۷	 گفتار چهارم - داستان‌نویسی نزد اعراب
۸۰	 تأثیر مسئله فلسطین در ادبیات داستانی عرب
۸۱	 مهم‌ترین درونمایه‌های رمان فلسطین

فصل سوم: معرفی نویسندگان ایران و فلسطین سیده زهرا حسینی و غسان کنفانی ..

۸۶	 گفتار اول - سیده زهرا حسینی
۸۶	 شرح حال سیده زهرا حسینی
۹۱	 نگاهی به اثر سیده زهرا حسینی
۹۲	 کتاب «دا» از نگاه نویسندگان
۹۴	 گفتار دوم - غسان کنفانی
۹۴	 شرح حال غسان کنفانی

فصل چهارم: بررسی و تحلیل شخصیت و شخصیت‌پردازی در رمان‌های «دا».

«بازگشت به حيفا» و «ام‌سعد»	۱۰۱
گفتار اول - رمان «دا»	۱۰۲
خلاصه رمان «دا»	۱۰۲
عناصر داستانی در رمان «دا»	۱۰۴
شخصیت‌ها	۱۱۱
تحلیل و معرفی شخصیت‌ها	۱۱۲
شیوه‌های شخصیت‌پردازی در رمان «دا»	۱۳۹
تحلیل کلی شخصیت‌ها	۱۵۳
گفتار دوم - رمان «بازگشت به حيفا»	۱۵۷
خلاصه رمان «بازگشت به حيفا»	۱۵۷
عناصر داستانی در رمان «بازگشت به حيفا»	۱۵۹
شخصیت‌ها	۱۶۴
تحلیل و معرفی شخصیت‌ها	۱۶۴
شیوه‌های شخصیت‌پردازی در رمان «بازگشت به حيفا»	۱۷۳
تحلیل کلی شخصیت‌ها	۱۸۳
گفتار سوم - رمان «ام‌سعد»	۱۸۶
خلاصه رمان «ام‌سعد»	۱۸۶
عناصر داستانی در رمان «ام‌سعد»	۱۸۷
شخصیت‌ها	۱۹۱
تحلیل و معرفی شخصیت‌ها	۱۹۲
شیوه‌های شخصیت‌پردازی در رمان «ام‌سعد»	۱۹۷
تحلیل کلی شخصیت‌ها	۲۱۰
گفتار چهارم- مقایسه شخصیت‌ها و شخصیت‌پردازی در سه رمان	۲۱۲
سخن آخر	۲۲۲
منابع و مآخذ	۲۲۴

پیشگفتار

داستان دارای اجزا و عناصری است که در کنار یکدیگر اثر هنری را خلق می‌کنند که ارتباطی تنگاتنگ با یکدیگر دارند. تمامی عناصر داستان متشکل از درونمایه، طرح، زاویه دید، لحن، سبک، شخصیت و شخصیت‌پردازی، فضا و... در خلق اثر مؤثرند، اما عنصری که از اهمیت بیشتری برخوردار است، عنصر شخصیت و شخصیت‌پردازی می‌باشد.

شخصیت و شخصیت‌پردازی جلوه دهنده سایر عناصر داستان و به عبارتی زبان نویسنده است و نویسنده از آن طریق درونمایه داستان را به مخاطب منتقل می‌کند. شخصیت‌ها که روح داستان محسوب می‌شوند در ابتدا بی‌جان هستند و این نویسنده است که به کبد آنان جان می‌بخشد و آنچه را که می‌خواهد از طریق آنان بیان می‌کند. رمان برشی از زندگی انعی انسان‌هاست که نویسنده براساس دیدگاه خود به پردازش شخصیت‌های آن می‌پردازد. رمان‌نویس بر اساس آنچه در اجتماع و اطراف خود می‌بیند گاه موضوعی را انتخاب کرده به قلم‌فرسایی می‌پردازد و آن را به مخاطب درد آشنای خود ارائه می‌کند. جنگ، مقاومت و پایداری موضوعی است که در بین بسیاری از کشورها اتفاق افتاده است. جنگ که با همه عوارضی مختلف به آن نگریسته شده دستمایه نویسندگان جهان قرار گرفته و آثاری در خصوص آن نوشته شده است. در این بین دو کشور ایران و فلسطین نیز که هر کدام به نحوی جنگ را تجربه کرده‌اند دارای آثاری در حوزه مقاومت هستند.

جنگ تحمیلی عراق علیه ایران که در سال ۱۳۵۹ش اتفاق افتاد رمانی نسبتاً طولانی یعنی هشت سال به طول انجامید، همزمان با جنگ و پس از پایان آن شعرا و نویسندگان در آن عرصه به نگارش آثار ادبی پرداختند. در خصوص مسئله فلسطین نیز که پس از سال‌ها اشغال هنوز زخمی تازه بر پیکر جهان و جهانیان است نویسندگان عرب و سایر نویسندگان در عرصه ادبی و هنری فعالیت نموده و آثاری ماندگار خلق کرده‌اند.

سه اثر مورد بحث، «دا» از سیده زهرا حسینی، «بازگشت به حیفاء» و «ام‌سعد» از شهید غسان کنفانی از جمله آثاری هستند که علاوه بر سعی و تلاش برای بیداری اذهان

دربارهٔ مقاومت و پایداری، یاد جوانان، مردان و زنانی را زنده نگاه می‌دارند که هر دو ملت ایران و فلسطین به آنان افتخار می‌کنند.

در این پژوهش نگرش دو نویسنده از دو جامعهٔ متفاوت به عنصر شخصیت و شخصیت‌پردازی از منظر مقاومت مورد بررسی و تطبیق قرار گرفته است.

عرصهٔ مقاومت و پایداری و تطبیق آثار آن از موضوعاتی است که فضای بسیار گسترده‌ای برای دانشجویان ادبیات بویژه دانشجویان ادبیات تطبیقی فراهم می‌سازد تا ضمن معرفی این آثار از زوایای مختلف به بررسی آن‌ها با یکدیگر بپردازند.

در مسیر تدوین این پژوهش مشکلاتی وجود داشت که چنانچه برطرف گردد به یقین بسیاری از پژوهشگران با جذابیتی که در امر تطبیق و مقایسه وجود دارد، در این راه گام خواهند نهاد.

یکی از مشکلات نبود ترجمهٔ آثار عربی در خصوص نویسندگان عرب از جمله شهید مقاومت غسان کنفانی است که امروز به زبان فارسی ترجمه نشده و کتاب یا تحقیقی شایسته و قابل استناد در تمامی این زندگی شخصی، ادبی و سیاسی او در اختیار نمی‌باشد. در این زمینه تنها مقالاتی موجود است که در خصوص این نویسندهٔ برجستهٔ فلسطینی به رشتهٔ تحریر درآمده و یا در برخی از سایت‌های اینترنتی مطالبی به چشم می‌خورد که در قسمت زندگینامه به ناچار از این مقالات و سایت‌های اینترنتی استفاده شده است.

لازم به ذکر است که در پژوهش حاضر متن اصلی رمان‌های «بازگشت به حیفا» و «ام‌سعد» در دسترس نبوده، بنابراین برای استناد به متن عربی رمان‌های مورد پژوهش، تا آنجا که امکان داشته تلاش شده است که اصل این متون را یافته از آن‌ها استفاده شود و در مابقی تنها به متن فارسی آن بسنده شده است.

در خصوص زندگینامه سیده زهرا حسینی نیز تنها کتاب «دا» و برخی مصاحبه‌های وی موجود است و کتاب مستقلی به سرگذشت و زندگی وی نپرداخته است که بتوان در پژوهش از آن استفاده کرد.

این پژوهش در چهار فصل تدوین گردیده است.

در فصل اول به مبانی نظری شامل مفاهیم ادبیات مقاومت، ادبیات داستانی و عناصر داستان پرداخته شده است.

در فصل دوم مبانی تاریخی پژوهش در ایران و فلسطین، که شامل شرایط سیاسی - اجتماعی و سیر داستان نویسی دو کشور می‌شود مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل سوم نیز به شرح حال نویسندگان رمان‌های مورد بحث سیده زهرا حسینی و غسان کفانی با نگاهی به آثار آنان از منظر و دیدگاه نویسندگان دیگر پرداخته شده است.

در فصل چهارم ضمن تحلیل شخصیت و شخصیت‌پردازی در رمان‌های مورد پژوهش، بررسی تطبیقی نیز در این زمینه انجام پذیرفته است.

در هنگام نگارش این پژوهش اتفاقاتی رخ داد که بی‌ارتباط با برخی شخصیت‌ها و موضوعات این تحقیق نمی‌شد. از آن جمله سیده شاه‌پسند حسینی یا همان «دا» در تیر ماه ۱۳۹۳ به همراه و ... شهیدش پیوست و دارفانی را وداع گفت. روحش قرین رحمت باد.

و واقعه دیگر جنگ ۵۱ روزه رژیم اس‌ف‌ال‌ار صهیونیستی علیه مردم مظلوم غزه بود که در مقابل چشمان جهانیان، فجایع بسیار داد. که برای زنان و کودکان غزه رخ داد که با مقاومت و ایستادگی وصف‌ناپذیر گروه‌های مقاومت فلسطین شکستی دیگر را برای رژیم صهیونیستی رقم زد. با این مقاومت در واقع «ام‌س‌ا‌ها» «بعد»ها و «خالد»های غزه، مقاومت را برای همگان معنا کردند. یادشان گرامی باد.